

GALŪNIŲ PROTEZAI

Lankstinukas parengtas įgyvendinant projektą
Lietuvos neįgaliųjų draugijos institucinis stiprinimas,
finansuojama LR SADM lėšomis

NEĮGALIUJŲ REIKALŷ
DEPARTAMENTAS
PRIE SOCIALINES APSAUGOS
IR DARBO MINISTERIJOS

LIETUVOS NEĮGALIUJŷ DRAUGIJA

2021

Galūnių protezai yra skirti pakeisti amputuotą kūno dalį. Amputacijos atliekamos dėl įvairių priežasčių – dėl įgimtos ar įgytos negalios: periferinės kraujotakos ligų, metabolinių ligų (diabetas sukelia opas ir gangreną), traumų, kaulų navikų, infekcijų (kaulų ligų). Tinkamai pritaikyti galūnių protezai neįgaliesiems iš dalies, o kartais beveik visiškai grąžina prarastą funkciją, t. y. padidėja jų galimybės savarankiškai judėti, gyventi ir dirbti, spartėja neįgaliųjų integracija į visuomenę.

Valstybinė ligonių kasa prie Sveikatos apsaugos ministerijos (toliau – VLK) neįgaliesiems po galūnių amputacijų iš PSDF biudžeto kompensuoja **plaštakos, dilbio, žasto, blauzdos, šlaunies ir du-bens dalies protezų gamybos ir pritaikymo išlaidas**.

Per metus vidutiniškai galūnių protezais aprūpinama apie 1 200 neįgaliųjų.

Kaip gauti galūnės protezą?

Galūnių protezus skiria gydytojai specialistai.

Pirminius galūnių protezus skiria gydytojų konsiliumas, kurio sudėtyje turi būti bent vienas fizinės medicinos ir reabilitacijos gydytojas.

Pirminis galūnės protezas – pirmasis galūnės protezas, gamintinas ir pritaikomas tik visiškai sugijus bigei antruojui medicininės reabilitacijos etapu. Pirmasis galūnės protezas skiriama vieną kartą po galūnės amputacijos ar reamputacijos tik susiformavus ir visiškai sugijus bigei antruojui medicininės reabilitacijos etapu. Pirmą kartą galūnė protezuojama medicininės reabilitacijos paslaugas teikiančioje ASPI, turinčioje licenciją teikti medicininės reabilitacijos paslaugas vaikams ir (ar) suaugusiesiems, kuriems nustatyti judamojo-atramos aparato pažeidimai.

Nuolatinis galūnių protezus skiria tik fizinės medicinos ir reabilitacijos gydytojas. **Šlaunies (aukščiau kelio) protezus su hidrauliniu kelio sąnariu (tipas KPM3-4)** ir **blauzdos (žemiau kelio) protezus su vaakuminio tvirtinimo sistema (tipas KPM2-2)**, **mioelektriniai dilbio (žemiau alkūnės) protezai (tipas RP1-9-M)** gali skirti tretinio lygio asmens sveikatos priežiūros paslaugas teikiančios sveikatos priežiūros įstaigos gydytojų konsiliumas, kurio sudėtyje turi būti bent vienas fizinės medicinos ir reabilitacijos gydytojas ir bent vienas gydytojas ortopedas traumatologas.

Dilbio protezus (tipas RP1-9), žastikaulio protezus (tipas RP2-5), blauzdos protezus su silikonine mova (tipas KP2-7), dubens dalies protezus (tipas KPM-4-2) gali skirti gydytojų konsultacinė komisija arba gydytojų konsiliumas, kurių sudėtyje turi būti bent vienas fizinės medicinos ir reabilitacijos gydytojas.

Nuolatinis galūnės protezas – galūnės protezas, skiriamas po pirminio galūnės protezo.

Kur kreiptis, kad būtų pagamintas galūnės protezas?

Galūnių protezais neįgalieji aprūpinami **per ortopedijos įmones**, sudariusias sutartis su VLK.

VLK, likus ne mažiau kaip 45 kalendorinėms dienoms iki pirminio galūnės protezo ar nuolatinio galūnės protezo naudojimo termino (lai-kotarpio) pabaigos, turi išsiųsti asmeniui pranešimą apie galimybę užsisakyti naują galūnės protezą. Šį pranešimą reikia pateikti protezą gaminiančiai įmonei.

Ortopedijos įmonių, kuriose galima užsakyti nuolatinį galūnės protezą, sąrašas, yra pridedamas prie minėto VLK pranešimo, taip pat šių įmonių sąrašas skelbiamas VLK interneto svetainėje.

2021 m. VLK sudarė 19 sutarčių dėl apdraustujų aprūpinimo galūnių protezais **galite rasti čia (aktyvi nuoroda)**.

Svarbu:

Galūnių protezai yra gaminami individualiai pagal antropometrinius paciento duomenis, todėl **labai svarbu pasirinkti ortopedijos įmonę, kuri gamina kokybiškus galūnių protezus.**

Sąlygos valstybės kompensuojiams protezams gauti

Šlaunies (aukščiau kelio) protezai su hidrauliniu kelio sąnariu ir (ar) blauzdos (žemiau kelio) protezai su vakuuminio tvirtinimo sistema skiriami esant visoms šioms sąlygoms:

- ✓ apdraustajam nustatytais IV arba V mobilumo lygis;
- ✓ asmenims nuo 16 metų;
- ✓ apdraustojo kūno masės indeksas turi būti ne didesnis kaip 30;
- ✓ apdraustajam negali būti diagnozuota suvokimo ir kasdienės veiklos funkcijų sutrikimų.

Galūnių protezų (tipai: RP1-9, RP1-8, RP2-5, RP2-4, KP2-9-2 (pirminis), KP3-6-1 (pirminis), KPM4-2) negalima skirti po galūnių amputacijos, jei yra:

- ✓ IV funkcinės klasės širdies nepakankamumas;
- ✓ onkologinės ligos, jei jomis sergantis apdraustasis priskiriamas IV klinikinei grupei (t. y. liga jos diagnozavimo metu yra jsisenėjusi, todėl galima taikyti tik paliatyvųjį bei simptominį gydymą);
- ✓ III–IV laipsnio kvėpavimo funkcijos nepakankamumas;
- ✓ judesių koordinacijos sutrikimas dėl centrinės nervų sistemos būklės;
- ✓ sunkus kognityvinis sutrikimas;
- ✓ biosocialinės funkcijos ilgiau kaip du mėnesius po jų įvertinimo yra labai sutrikusios, bigės kontraktūros; odos vientisumo pažeidimai;
- ✓ netinkamas bigės ilgis.

Blauzdos protezas su silikonine mova (tipas KP2-7) skiriamas, jei yra bent viena iš šių sąlygų:

- ✓ jei cukriniu diabetu sergančiam apdraustajam dėl KPM2-1 ar KP2-9-2 (pirminis) tipo blauzdos protezo bigės srityje atsiranda nutrynimų, opų, sunkiai gyjančių žaizdų;
- ✓ jei kyla alerginių reakcijų dėl blauzdos protezo (tipas KPM2-1) – skiriama pagal alergologo rekomendaciją;
- ✓ jei apdraustajam blauzdos protezas su silikonine mova (tipas KP2-7) skiriamas ne pirmą kartą ir apdraustojo turimo blauzdos protezo su silikonine mova (tipas KP2-7) naudojimo terminas yra pasibaigęs.

Dubens dalies protezas (tipas KPM-4-2) skiriamas po šlaunies egzartikuliacijos (amputacijos) per klubo sąnarj arba po aukštos šlaunies amputacijos, kai paliekama trumpa bigė ir negalima pritaikyti šlaunies protezo.

Kuriam laikui skiriami protezai?

Galūnių protezai skiriami laikantis šių terminų:

RANKŲ PROTEZAI – ne dažniau nei kas trejus metus;

KOJŲ PROTEZAI:

pirminiai protezai – vieną kartą po galūnės amputacijos ar reamputacijos tik susiformavus ir visiškai sugijus bigei;

nuolatiniai protezai – ne anksčiau nei po penkių mėnesių nuo pirminio galūnių protezo išdavimo dienos:

- II mobilumo lygio apdraustiesiems – ne dažniau nei kas ketverius metus;
- II, IV ir V mobilumo lygių – ne dažniau nei kas trejus metus.

Ortopedijos techninės priemonės nepasibaigus nustatytam terminui (laikotarpiui), po kurio apdraustasis vėl įgyja teisę gauti tos pačios paskirties ortopedijos techninę priemonę, skiriamos asmenims iki 18 metų (vaikams), jei šios priemonės neatitinka savo paskirties dėl sparčiai kintančių augančio vaiko kūno proporcijų

Kuo skiriasi mobilumo lygiai?

I mobilumo lygio kriterijai:

- apdraustasis beveik visiškai nesavarankiškas, jo gebėjimas vaikščioti sutrikęs;
- su protezu apdraustasis gali minimaliai, lėtai judėti namų aplinkoje, lygiu grindiniu, saugiai stovėti vietoje, vaikščioti prižiūrint kitam asmeniui, gali nueiti ne daugiau kaip 50 metrų lygiu paviršiumi, naudodamas pagalbinėmis priemonėmis (vaikštynėmis, dviem ramentais ar lazdelėmis, vienu ramentu ar lazdele);

II mobilumo lygio kriterijai:

- apdraustasis vidutiniškai savarankiškas, silpnai vaikšto;
- su protezu apdraustasis gerai juda namų aplinkoje lygiu ir nelygiu paviršiumi, taip pat minimaliai lauko sąlygomis, laiptais, gali nueiti 50 ir daugiau metrų žemės paviršiumi geromis oro sąlygomis, naudodamas pagalbinėmis priemonėmis (dviem ramentais ar lazdelėmis, vienu ramentu ar lazdele);

III mobilumo lygio kriterijai:

- apdraustasis šiek tiek nesavarankiškas;
- su protezu apdraustasis nevaržomai, saugiai juda darbo ir laisvalaikio metu namų ar lauko aplinkoje bet kokių paviršiumi, gali nueiti daugiau kaip 50 metrų be pagalbinių priemonių (galima viena pagalbinė priemonė – lazdelė ar ramentas);

IV mobilumo lygio kriterijai:

- apdraustasis savarankiškas, normaliai vaikšto be pagalbinių priemonių;
- su protezu apdraustasis nevaržomai dinamiškai juda, aktyviai gyvena, gali užsiimti sportine, darbine veikla, gali įveikti neribotą atstumą bet kokioje aplinkoje;

V mobilumo lygio kriterijai:

- apdraustasis savarankiškas, gerai vaikšto be pagalbinių priemonių;
- su protezu apdraustasis nevaržomai dinamiškai juda, aktyviai gyvena, gali užsiimti profesionalia sportine veikla, darbinė veikla gali būti susijusi su aktyviu judėjimu (gali dirbtį darbus, susijusius su padidėjusiui fiziniu aktyvumu ir krūviu), gali įveikti neribotą atstumą bet kokioje aplinkoje.

Mioelektriniai protezai

Nuo šių metų liepos 1 dienos kompensuojami naujos kartos mioelektriniai (lot. Myo – raumuo) rankų protezai. Jų valdymas remiasi tuo, kad émiklyje sumontuoti davikliai reaguoja į raumenų impulsus, juos aktyvuoją ir priverčia atliliki plaštakos sulenkimo ar ištiesimo funkcijas.

Mioelektriniai dilbio (žemiau alkūnės) protezai skiriami suaugusiesiems esant visoms šioms sąlygoms:

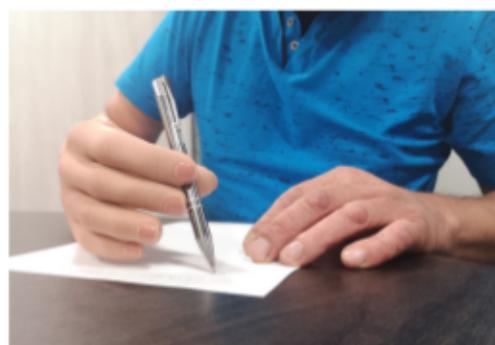
- ✓ pacientams, dėvintiems aktyvius dirbamosios rankos dilbio protezus, ir pacientams, kuriems dirbamoji ranka protezuojama pirmą kartą;
- ✓ jei viršutinės galūnės raumenų funkcionavimo pakanka mioelektrinio dilbio (žemiau alkūnės) protezo veikimui ir valdymui užtikrinti;
- ✓ jei pacientas yra motyvuotas naudotis mioelektriniu dilbio (žemiau alkūnės) protezu pagal ortopedo technologo rekomendacijas ir pasirašo tai patvirtinantį įsipareigojimą;
- ✓ jei bigė tinkama protezuoti, pakankamai stabilios (nekintančios) apimties ir ilgio, pajégi atlaikyti mechanines apkrovas ir visiškai sugijusi;
- ✓ jei raumenų elektrinis potencialas yra pakankamas pagal gaminčiojo deklaruotą vertinimo skalę ir tinkamas sėkmingai pritaikyti mioelektrinj dilbio (žemiau alkūnės) protezą;
- ✓ jei yra tinkamas raumenų tonusas ir jéga;
- ✓ jei yra tinkama judesių amplitudė per alkūnės sąnarj (tiesimas $0 < -20$ laipsnių, lenkimas ne < 110 laipsnių).

Ne dirbamajai rankai mioelektriniai dilbio (žemiau alkūnės) protezai suaugusiesiems skiriami, jei apdraustojo užimtumo veiklai būtinos abiejų rankų funkcijos.

Mioelektriniai dilbio (žemiau alkūnės) protezai vaikams skiriami esant visoms šioms sąlygoms:

- ✓ jei viršutinės galūnės raumenų funkcionavimo pakanka mioelektrinio dilbio (žemiau alkūnės) protezo veikimui ir valdymui užtikrinti;
- ✓ jei tėvai yra motyvuoti dirbtį su vaiku, kuriam pritaikomas mioelektrinis dilbio (žemiau alkūnės) protezas, ir pasirašo tai patvirtinantį įsipareigojimą;
- ✓ pacientams nuo 3 metų, atsižvelgiant į tai, ar mioelektrinio dilbio (žemiau alkūnės) protezo svoris proporcingas vaiko kūno svoriui, ir įvertinant vaiko kognityvinius gebėjimus;
- ✓ jei bigė tinkama protezuoti, pakankamai stabilios (nekintančios) apimties ir ilgio, pajégi atlaikyti mechanines apkrovas ir visiškai sugijusi;
- ✓ jei raumenų elektrinis potencialas yra pakankamas pagal gaminimo deklaruotą vertinimo skalę ir tinkamas sėkmingai pritaikyti mioelektrinį dilbio (žemiau alkūnės) protezą;
- ✓ jei yra tinkamas raumenų tonusas ir jėga;
- ✓ jei yra tinkama judesių amplitudė per alkūnės sąnarj (tiesimas $0 < -20$ laipsnių, lenkimas ne < 110 laipsnių).

Pirmasis mioelektrinis dilbio (žemiau alkūnės) protezas gaminamas ir pritaikomas tik visiškai sugijus bigei antruoju medicininės reabilitacijos etapu. Reabilitacijos įstaiga privalo užtikrinti kvalifikuoto ortopeda technologo, gaminančio mioelektrinį dilbio (žemiau alkūnės) protezą, ir kineziterapeuto / ergoterapeuto paslaugas. Kiekvieno vėlesnio vaišų ar suaugusių pacientų rankos protezavimo metu, kai pritaikomas mioelektrinis dilbio (žemiau alkūnės) protezas, teikiamas pirmojo reabilitacijos etapo paslaugos.

Ką daryti, jei gavote nekokybiską protezą?

- Dėl ortopedijos techninių priemonių kokybės, jų išdavimo ar neišdavimo, dėl garantinio aptarnavimo skundus reikia pateikti juos gaminusiai ortopedijos įmonei. Ortopedijos įmonė skundo kopiją ir atsakymą ją turi per 3 darbo dienas nuo atsakymo išsiuntimo apdraustajam dienos persiusti Valstybinei akreditavimo sveikatos priežiūros veiklai tarnybai prie Sveikatos apsaugos ministerijos ir (ar) VLK.
- Tik tada, kai Jūsų netenkins skundo nagrinėjimo rezultatai, turite teisę toliau kreiptis į pacientų skundus nagrinėjančias institucijas:
 - Valstybinę akreditavimo sveikatos priežiūros veiklai tarnybą <https://www.vaspvt.gov.lt> (dėl pažeistų teisių, susijusių su asmens sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumu ir kokybe);
 - Lietuvos bioetikos komitetą <https://bioetika.sam.lt/> (dėl neetiško asmens sveikatos priežiūros specialistų elgesio);
 - Valstybinę ligoņių kasą www.vlk.lt (dėl pažeistų teisių, susijusių su privalomojo sveikatos draudimo klausimais, gynimo).
 - Taip pat skundus galima pateikti Sveikatos apsaugos ministerijai ministerija@sam.lt.

Jei skundo nagrinėjimo baigtis netenkina, sprendimą galima apskursti **Lietuvos administracinių ginčų komisijai arba teismui** Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka.

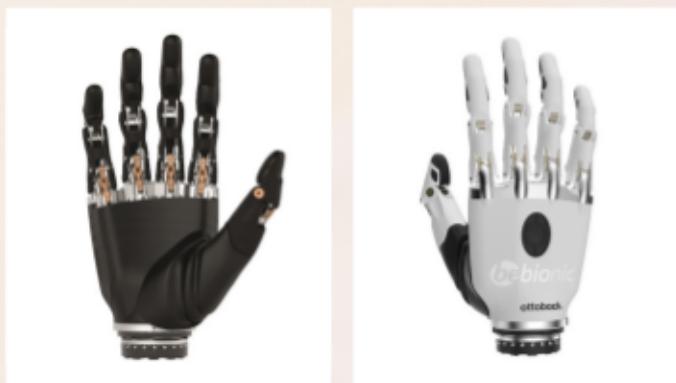
Ligoņių kasoms klausimus galite pateikti el. paštu info@vlk.lt arba bendruoju telefono numeriu **(8 5) 232 2222**, skambinant iš užsienio **+370 5 232 2222**.

Pasikonsultuoti dėl ortopedijos priemonių skyrimo tvarkos ir kitų teisinių priemonių galite Lietuvos neįgaliųjų draugijoje teise@draugija.lt

LIETUVOJE NEKOMPENSUOJAMI PROTEZAI

Protezas su mikroprocesoriumi valdomu kelio
sąnariu C-leg (Computerized Leg).

Bioninis rankos protezas.